

МИЛЕНКО ПАУНОВИЋ, *DIVINA TRAGOEDIA*

Уредник и приређивач: Биљана Милановић

Београд: Музиколошки институт САНУ, 2023.

ISBN 978-86-80639-73-4

ISMN 979-0-802010-06-2

Критичко издање оркестарске партитуре музичке драме *Divina Tragoedia* Миленка Пауновића, објављено под уредништвом Биљане Милановић 2023. године у издању Музиколошког института САНУ, представља важан допринос проучавању историје српске музике и ресурс за даљу научну интерпретацију, као и музичко-сценско извођење једног од занимљивијих дела раног модернизма у српској музици. Милановић, кроз детаљан увод и пажљив уреднички и приређивачки рад, омогућава дубље разумевање и боље признавање стваралаштва Миленка Пауновића, композитора чије је стваралаштво дуго било маргинализовано.

Реч је о пажљиво структурираном и богато опремљеном двојезичном издању, на укупно 160 страница. Овај опсежан материјал укључује различите сегменте који осветљавају историјски и уметнички контекст Пауновићевог рада. На почетку издања налази се предговор (стр. 7–18), који пружа исцрпну анализу и контекстуализује дело *Divina Tragoedia* у оквиру српске музике друге деценије XX века. Следећи сегмент чини текст саме драме *Divina Tragoedia* (21–37), чији билингвални приказ омогућава приступ широј академској публици и додатно утемељује значај Пауновићеве драмске поетике. Затим следи препис партитуре истоимене музичкодрамске једночинке која садржи три слике (I: 39–100; II: 101–128, III: 129–160). Свака слика пажљиво је припремљена, с упутствима важним за анализу композиционих елемената и евентуалну сценску поставку дела. Издање укључује и неколико илустрација, међу којима се посебно истичу портрет Миленка Пауновића и репродукције рукописа партитура и клавирског извода, што доприноси аутентичности и визуелној пријемчивости.

Divina Tragoedia је дело које заузима посебно место у контексту историје српске музике. Компоновано 1912. године, ово дело одражава

Пауновићеву жељу за музичким изразом који преиспитује и деконструира хришћанску митологију. Драма обрађује тему Христовог васкрсења на начин другачији од канонских текстова, фокусирајући се на лик Марије Магдалене и њен кључни допринос у крађи Христовог тела, што покреће нови свет заснован на обмани, али с могућношћу спасења кроз веру и љубав. Кроз лик Марије, Пауновић пропитује границе религије и хришћанске догме, при чему је очигледан утицај Ничеове филозофије на композиторов рад.

Биљана Милановић кроз предговор упућује на темељна питања филозофских и естетских оквира Пауновићеве драме, као и на практичне аспекте уредничког рада на очувању и ревизији нотног материјала. Милановић у предговору и кроз уредничке интервенције посебно објашњава филозофски оквир настанка дела и указује на повезаност између Пауновићеве музичке и књижевне имагинације. Како наглашава Милановић, Пауновићева тежња ка стварању другачијег музичког израза, ослобођеног директних фолклорних референци, сврстава музичку драму *Divina Tragoedia* у ред алтернативних приступа српској уметничкој музици тог времена.

Милановић даље показује изражену пажњу и стручност у припреми овог издања, посебно с обзиром на тешкоће са читљивошћу оригиналног рукописа. Уз подршку композитора Лазара Ђорђевића и музиколога Милоша Браловића, Милановић је координирала преписивање и ревизију партитуре, задржавајући фокус на техничким и извођачким аспектима дела. Главна питања која су се наметнула укључивала су дефинисање жанра и доследност у запису партитуре. У оквиру наведеног тима, неизоставан је био редакторски допринос композитора Лазара Ђорђевића, од важности за обраду и реконструкцију оригиналног Пауновићевог рукописа, делимично нечитког и недоследног у одређеним елементима када је у питању партитурни запис. Као што је наведено у драгоценим коментарима који расветљавају редакторски рад, Милановић је, заједно са својим тимом, тежила минималним интервенцијама у нотном тексту. Изменама се прибегавало искључиво када су очигледне грешке захтевале исправке, као што су недоследности у динамици, ознакама темпа и метрума. Ове интервенције спроведене су уз поштовање Пауновићевог оригиналног рукописа и његових композиционих замисли. У том смислу, Ђорђевић је, у сарадњи с уредницом Биљаном Милановић и сарадником Милошем Браловићем, прецизно ревидирао партитуру, узимајући у обзир и рукопис клавирског извода који је такође био доступан, те изводећи минималне, али неопходне интервенције.

Један од изазова био је како жанровски одредити дело, с обзиром на то да Пауновић није користио назив „музичка драма” у оригиналном

рукопису. Милановић је детаљно анализирао Пауновићева писма и одлучила да користи наслове „Драма” и „Музичка драма”, поштујући Пауновићеве идеје, али истовремено јасно разликујући текстуалне и музичке сегменте у издању. С тим у вези, посебно је важно истаћи да је Пауновићева *Divina Tragoedia* прва сачувана музичка драма у историји српске музике.

Објављивање критичког издања *Divina Tragoedia* важно је за разумевање не само Пауновићевог стваралаштва, већ и развоја српске уметничке музике почетком XX века. Милановић је осветлила стваралаштво композитора који је дуго био у сенци својих савременика попут Коњовића, Милојевића и Христића. Пауновић је, упркос иновативности, остао маргинализован, делом због сукоба с уметничким елитама свог времена. Милановић, кроз своје дугогодишње истраживање опуса овог аутора, пружа контекст за Пауновићево стваралаштво и даје пресудан допринос његовом признавању као значајне личности раног модернизма у српској музици.

Критичко издање *Divina Tragoedia* Миленка Пауновића, које је уредила и приредила Биљана Милановић, богато је како садржајем, тако и техничким детаљима који додатно осветљавају значај овог музичког дела. Ово издање од посебне је важности за извођаче и истраживаче, јер омогућава приступ делу које до данас није представљано на сцени нити је концертно извођено. Имајући у виду немале изазове које дело поставља пред оркестар и извођаче, посебно у погледу богате оркестрације и хармонских решења, ова критички опремљена партитура може отворити врата будућој сценској реализацији и извођењу најстарије сачуване музичке драме у Србији. Наведени вредан пројекат истиче важност даље анализе и извођења мање познатих, али релевантних дела српске музичке традиције.

Срђан Ајанасовски